

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՅՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանի համար տարեկան 10 ֆր. և կամ 4 րրլ. թղթի դր. 20 ֆրանգ. Եւրոպայի և այլ տեղերի համար տարեկան 20 ֆրանգ. Տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը զրկելու փոստի ծախքը. Բաժնեգէները կանխիկ կը վճարուին. Վեցամսեայ կամ եռամսեայ բաժնորդութիւններ ալ կընդունուին, առանց որեւէ յաւելման բաժնեգէնին վրայ. Հասով կը ծախուի ամեն տեղ 20 սանթիմ. Նամակ և ծրար պէտք է զրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 73

1890 ՄԱՅԻՍ 7

ԱՊՐԵԼ 25 (Ն.Տ.)

ՁՈՐԵՐԵԱՐԹԻ

Կը հրատարակուի Դ. և Ն. թրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն. Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրներն. Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով. Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարծէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ.

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Rue Vacon, 50)

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՊԱՏԱՆ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Գաղութացեալ կանոնադրեմ)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովրդի տեղական պէտքերին համեմատ. Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատորէն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին:

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ կաշխատի ներքին ոյժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթագէտ ու բարոյագէտ կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին:

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ, բացի զանազան լուրեր տալէ իբրեւ լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաբան Հայերի գրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արթնացնելու Հայերին մէջ:

Ծանօթ. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցիլ կամ թղթակցիլ ուղղութիւնն պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին.

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

* Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կը նպատակ Արմենիա լրագրի հրատարակման:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
Գեր. Հ. Ղ. Ալիշանի յիսնամեակի մասին. — շարտադրութիւններ ի թիւրքահայաստան. — Մաշի կառավարիչներն եղող հարստահարներ. — Նոսրատուրիներ «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան». — Արմենիայի դէմ բացուած դատը. — Տեղական. — Արտասանման յուրեր. — Կալացի նաւային շարժումը 1889ին. — Ստորին Գանուբի վրայ նաւարկութիւնը. — Ծանուցումներ. — Բանասիրական (Նախապետական կեանքից. — Ազգի հայրենիքը):

Գեր. Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի յիսնամեակի մասին

Ինչպէս որ յայտնած ենք մեր ընթերցողներին Արմենիայի 68րդ թուով, Գեր. Հ. Ղ. Ալիշանի յիսնամեայ յորելեանը կը տօնուի ներկայ ամսի (մայիսի) 13/25-ի կիրակի օրը:

Մեզ կը հաբցեն ոմանք թէ ինչ միջոցով կրնան նամակ կամ հեռագիր ուղղել չնորհաւորելու համար հայրենադէմ մտածողի յորելեանը. Այդ պիտիներ կրնան դիմել Բազմալիկ հանգիսի խմբագրութեան, հետեւեալ հասցէով.

Rédaction de la Revue
«Bazmavep», S. Lazare, VENISE (Italie)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ ԱԶՆԻՒ ՀԱՅՈՒՆԻՆԵՐ

(Շաբ. 72րդ րոտն ևս վերջ)

Իսկուհի. — Շատ էլ մի՛ ուռչիր քո Վահագնովդ, տե՛ս, ի՞նչպէս ուռչում է: Մարշալ. — Լա՛ւ ա՛, լա՛ւ ա՛, էլ իմանում ենք որ մի Գասպար ուռնոք, ի՞նչ անենք, ամեն մարդ խօս Գասպարի պէս քաջ լինել կարող չէ:

Վարդուհի. — Իսկուհի՛, լա՛ւ չես անում որ պղպտիկ վերադարձում ես Մարշանին. Ամեն մարդ իրեն կարողութեան չափ քաջ կը լինի. կամ թէ կարծում ես վեց մարդ սպանելն փոքր բան է:

Իսկուհի. — Այո՛, շատ փոքր բան է: Ես տղամարդ նորան կուտմ որ 27 ձիււորի առաջ ձիւնքն և յետոյ իրենց ըստանէ, ինչպէս արեւ է իմ սիրական Գասպարը:

Վարդուհի. — Հապա այն աղջիկը որ չա՛փ պիտի հարստանայ և ուռչի, երբ նորա փեսացուն նշանդրը դրէր ձեռքը թիւրք աւագանիներ արիւնովն ներկուած և վեց տեղից վերադարձած զրկուած իւր հարսնացուն և համուրուած է նորան:

Իսկուհի. — Լա՛ւ, իմացանք. էլ քո զաւան Սահակիդ խօսքն չենք խօսում:

ՀԱՐՍՍԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ի ԹԻՒՐԻՐԱՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

Գրիէն մեզ կը հաղորդեն հետեւեալը.

Ճպտ գիւղի Ներսէսեան Ստեփանի որդիքը Մկրտիչ, Յովակիմ և Մարտիկ որ երբեմն ջորեպանութեամբ կապրէին իրենց հայրենիքի մէջ, հետեւեալ դէպքին պատճառով ստիպուեցան ջորեպանութիւնն ու իրենց հայրենիք թողուլ և երթալ օտարութեան մէջ փնտուել իրենց ապրուստ:

1889ի օգոստոս 29ին գէպի Կարին ճանապարհորդած ատեն երբ կը հասնին Խաւուրմա Զուխուր կոչուած տեղը ուրիշ 8 ժամ կը մնայ մինչեւ Կարին, ոճրագործներ անմիջապէս կը յարձակին այս 3 անձանց վրայ, առաւօտեան դեռ ժամը 1 1/2ին կամ 2ին (ըստ թրքաց) Յիշեալ Յովակիմը իրեն ձին, ժամացոյցը ևս որ 52 ոսկի կը հասներ, կը յանձնէ. իսկ Մկրտիչ և Մարտիկս իրաւելու փորձ կանեն, սակայն դժբաղդապէս չեն յաջողիր և վերջապէս կը ձերբակալուին. Աւագանիներն այդ երեքը միատեղ կը կապեն և կոկոսի գանակոծել ուղարկուն:

Նա երբ ուզի հաղորդութիւն առնելու, առաջ պիտի մի թիւրք աւագանի սպանի և ապա՝ դնայ հաղորդուի. Նա թուրքերի հոգէտա հրեշտակն է և բոլոր Տալիթի սուխուն է:

(Ամեն կողմից նախանձ):

Սարգա. — Ի՞նչ Մայիմաղի, պէտք դու ինչո՞ւ երէք չես խօսում:

Մայիմաղի. — Ի՞նչ խօսեմ, մէկ թիւթեղ մարդ ունեմ, ձեռքն էլ կը մրսի ամառն էլ. Կերածը սրտին կը մնայ. մի թիւթեղ լսելուն արտածք կը լինի: Լա՛ւ թողնես փիլիսոփայութիւն անէ, արեգակը չափի, փնտաղակից (ֆիլիքից) խօսի, ծածուկ տեղերում մեծ մեծ կոտորի, սենեակ զարդարի, պատկերների հետ խաղայ, ուժը կատուների վերայ փորձի, էլ ի՞նչ ասեմ. Ձեմ էլ մեռնում որ պրծնեմ մարդկութեան արդար նախապիտիքից:

Սարգա. — Բայց այսու ամենայնիւ մեր ամենաքաջ տղամարդիկը Սասունցի տղամարդիկներին չեն կարող հաւատարեւ Ասում են թէ նորանք շատ քաջ են: Եւրանի նորանց կնիկներին:

Մայիմաղի. — Բայց եթէ Ձէյթունցի տղամարդիկներին տեսնես ի՞նչ կանես: Այո, այո:

Վարդուհի. — Այո՛ անպիտան Եղիսաբէթ. էլ թէ թիւթ տակով ծիծաղում ես. չլինի Ձէյթունում մի բան ունի:

չափ մինչեւ ուժաւոր կանեն անողորմարար. երկու ջորիներն և մէկ ձին վաճառականական ապրանքներ բարձած էին. երկու բեռներն յիշեալ Յովակիմին կը վերաբերէին, իսկ մէկ բեռն Խարրերգիի Ասաուրինն էր որ քիչ ժամանակէ ի վեր վաճառականութեամբ կըրարդէր. Գրիի մէջ վերջապէս երկու ջորին, մէկ ձին, յիշեալ ապրանքներն և ինչ որ կը գտնեն այդ 3 անձանց վրայ, կառնեն կը տանին. Ողորմելիներն առաւօտեան ժամը 2ին մինչեւ գիշերային ժամ 1 1/2 այդպէս կիսամեռ ու կաղուած կը մնան. հաղիւ կարող կըլլան ախայաներովն իրենք զիրենք արձակել:

Յետ այնորիկ դարձեալ նոյն տեղը աւագաններն Յունաց ազգէն չորս Պանտաղի Լաղեր զարկած էին որոց երկուքը մեռեր և երկուքը վիրաւորուեր էին. ատոնց 3 ջորիներն և 25 ոսկին առած էին. Մի խումբ զօրք այս վերջիններուն զարնողներն և առանց ապրանքներ տանողներն փնտրուելու կերթայ Խնուս. Խնուսի գայմագամ Իսմայէլ պէլը զօրքերուն ընկերանալով կերթայ Թաղոս գեղը ուր Գիւրդը մը գայմագամին գաղտ կըսէ:

Եղիսաբէթ. — Ես Ձէյթունում մի բան չունեմ:

Վարդուհի. — Ձէ՛, ունիս, սուտ ես խօսում. տե՛ս, ուղորդն ասա՛, թէ չէ կը խեղդենք հա՛:

Եղիսաբէթ. — Հա՛, ունիմ, ի՞նչ էք ասում, փի՛:

Մարշալ. — Աղջիկ, դու սրտեղ, Ձէյթունցին սրտեղ. փի՛:

Եղիսաբէթ. — Ախար ձեզ ի՞նչ. չեմ ասում. հը՛:

Վարդուհի. — Դէ՛, խօսմ ձեռքիդ չենք տեսնում, միայն ասա՛ տեսներ, սիրածդ տղամարդ է թէ աղջիկ (Միմաղիներ):

Եղիսաբէթ. — Թէպէտ նա ինձ մօտ աղջիկ է, բայց դարձեալ տղամարդ է:

Մարշալ. — Տե՛ս, տե՛ս, ի՞նչպէս ուռչում է:

Եղիսաբէթ. — Քաջերը իրաւունք ունին ուռչելու:

Վարդուհի. — Դէ՛ լա՛ւ, ասա տեսներ ի՞նչ կայ:

Եղիսաբէթ. — Անցեալ ամառ, երբ մեծ մարդիկ գիւղից վերադառնում էին մեր գիւղը, հասայ Մարդակեր ձորը. հետեւից տեսայ որ մի դեռահաս երիտասարդ մի մեծ գողանի հետ կովումէ ձորին մէջ. Երիտասարդը մէջքում կար մի դաշոյն, բայց նա կովումէ էր միայն իւր ձեռքի մհակաւը. ինչպէս ինձ երեւաց, երիտասարդը իրեն կորցնելով մոտացել

Թէ ձեր փնտռած կորուստն այս գիւղը Խոմայիլ և Եռուսեփ պէյերուն հարէմ օտարին են: Գայմագամը զօրաց խմբակին կը հրամայէ որ պէտք եղածը կարգադրեն և զօրքերն կիրթան յիշեալ պէյերու տուները մըտնելով կը նային և նոյն տեղ կը գտնեն Մկրտիչի և Մարտիրոսի մէկ մէկ ջորիները և Լազերուն ջորիները: Ատոնք, նաեւ տաղալ պէյերն և իրենց ծառայներ միատեղ կարին կը բերեն: Լազեր կերթան կը նային որ բերուած ամեն ջորիները իրենցը չեն: Մկրտիչը որ օր մը յետոյ կարին գընացեր էր, կերթայ կը տեսնէ որ Մարտիրոսն և իրեն ջորիներն են: Բայց մինչեւ որ կը հաստատեն ջորիներուն իրենցն ըլլալը, ջորի գլուխ տանական ոսկի ծախք կըլլայ: այս ստակն եւս կանխիկ տուելով յանձնած են ջորիները իրենց տէրերուն: Իսկ մնացած ապրանքներու մասին որոնք գողցուած էին, կառավարութիւնը ձայն չհաներ դուրս:

Նաեւ Մկրտիչը աւագակաց մէկին, Եռուսեփ պէյին, տեսածին պէս ճանչելով ցոյց կուտայ կառավարութեան իւր ծառայն եւս Խոմայի գայմագամին առջեւ ապացուցած էր զիրենք կողոպտող աւագակին Եռուսեփ պէյին լինելը: Բայց կառավարութիւնը անպարտ արձակեց զայն: Միթէ՞ կարելի բան է որ ապրանքով բեռցած ջորիները տանին և այդ ջորիները տանողը ապրանքէն տեղեկութիւն չուենայ: Թիւրքիսի մէջ է միայն որ այդպիսի դատաստան կրնայ լինիլ: Երայտի է որ կառավարութիւնն ալ իրեն բաժին հանած է այդ կողոպտուէն:

Էր Թէ մէջքուսն դառնոյն կար և աշխատում էր որ մշակաւոր սպաննէ գաղանին: Երբ հեռուից ես այդ կուր տեսայ, իսկոյն վաղեցի և երկտասարդ մէջքից դառնը քաշելով հէնց մի անգամ խփեցի գաղանի փորին: Յետոյ նա մշակաւ, ես դառնում սպանեցիք գաղանին: Ահա բանը այսպէս եղաւ...:

(Ի սրտէ արձագանք և ծափահարութիւններ):

Իսկուսի. — Էլը կեցցէ դառնը: Վարդուհի. — Վէ՛յ, Իսկուսի՛, ինչո՞ւ գու աղջկայի նախանձութեամբ ևս: Կեցցէ՛ Եղիսարէ՛ և կեցցէ՛ Զէյթունցին:

(Բոլորը միասին. կեցցէ՛ Եղիսարէ՛): Մայրաղի. — Եթէ այդ վիշապը պատահած լինէր իմ թիթեղ մարդիս, հէնց կանգնած տեղում հոգին կը տար: Ինչպէս մի օր ես մերամոմից մի կեղծ կարիճ շինեցի և ձգեցի վերան, վախից ութ չաբաթ հիւանդ պառկեց: Հիմա էլ մի գեղին բան տեսնելուն՝ կը կանչի: Աղի՛, տես՛ իսո ետղարը չի՛:

Միշլանկի. — Հիմա որ էդպէս է, մի մուկ բռնիր, գիւրը երբ մարդը կը ընի, տար գցիր ծոցը:

Մայրաղի. — Հէնց էն րոպէին հոգին կը տայ և կը մեռնի (Միծաղներ):

Սարրա. — Դէ թողէ՛ք իմ մարդիցս պատմեմ: Բուս Օսմանցու կուռի տարին էր. մի գիւրը դիտմամբ մարդիս խաբեցի ասելով. Դու ընի՛ր, ես գնում եմ հօրս տուն խօսելու: Դուրս ելլելով հանգերձներս փոխեցի և մի սուր էլ ձեռքս առնելով ձայն և դէմքս բոլորովին փոխած յանկարծ ներս մտայ մարդիս քընած սենեակը: սենեակի մուկը անկիւնում կանգնելով ասացի. Պրէ՛ կեալո՛ւր,

Այժմ 3 անձերն ալ յոյսերնին կրտւելով որ այլ եւս ջորեպանութեամբ պիտի կրնան ապրիլ, ստիպուած ձգեցին իրենց հայրենիքն ու զուգուռն և իրենք գիրենք ձգեցին անձամբ օտարութեան մէջ:

ՄՈՒՇԻ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉՆԵՐՆ ԵՂՈՂ ՀԱՐԱՍԱՀԱՐԻՉՆԵՐ

Նախորդ յօդուածովս (1) պատմած էի Մշոյ պատուհաս Հաճի Տայիպի գործած չարագործութեանց մի մասն, այժմ կուգամ շարունակել, բայց որմէ՞լ չարագործութիւնն ըսեմ, անհուն են թուով:

Հաճի Տայիպ իսլամ և խօճա (կարգացող և դաստառ) ըլլալով, կառավարութեան վրայ ազդեցութիւն ունի, որովհետեւ թուրք ժողովուրդն բոլորովին տգէտ և նախապաշարեալ մի խառնիճաղանձ ամբոխ լինելով, իր խօճաի ձայնին կը լսէ և ասով կառավարութեան մարդիկ կանխածն Հաճի Տայիպէն: Նա ալ այս տղեկցութիւնէն օգուտ քաղելով, թողուլ կուտայ այն ամեն բանտարկեալ Բիւրդեր որք զհայեր կեղեքելուն համար բանտարկուած են: Ետտ Բիւրդեր՝ տեսակ տեսակ եղեռնագործութիւններ րնելէ վերջ երբ կառավարութեան կողմէն կը բռնուին, Հաճի Տայիպի ջանքով կազատուին: Նոքա ալ ի վարձատրութիւն նորա ջանից, ամեն անգամ նուէրներով կուգան և կը պատուեն դայն: այսպէս անցեալ ձմեռ, հանրածանօթ Մուսա պէկ որ Մուշ բանտարկուած էր, Հաճի Տայիպի

(1) Տեսնել Արմենիա թիւ 51 և 52:

փարայարքն եւրիս կեօրաք, եօկա շինտի Եօլլաքէկիմ: Մարդիս աչքերը բաց անելը և լեզուն փակուելը մէկ եղաւ: Երբ այսպէս տեսայ, շուտով դուրս ելայ և մի քանի ժամից յետոյ սովորական հանդերձներով ներս մտայ: տեսայ որ մարդս հանդերձները հագած նստած է անկողնում: երբ հարցրեցի Թէ ինչո՞ւ դու չես քնած, բարկանալով պատասխանեց. Անիրաւ կնիկս, պէտքա Օսմանցու էսանին ինձ սպանել, չես տեսնում որ աշխարհս խառնուած է: Ինչ Օսմանցու էսակար, մարդ, հարցրի. — Պէ՛ա. քիչ էր մնում որ սպանէր, բայց քաջութիւն անելով բռնեցի սպանեցի և տարեցի գցեցի հորը: — Պէ՛աս չի վախեցա՞ր: — Է՛հ, յիմար, հազար էնպիսիներ լինեն, մի ժամում ջուրի պէս կը խմեմ: — Կեցցէ՛ս, իմ մարդս, կեցցէ՛: Միշեւ հիմա էլ կասի որ ես Օսմանցու էսակար եմ սպանել: Եւ որ գիւրը մթնադիւր լինի, վախից մենակ դուրս չի գնալ, ինձի կասէ. աղի՛, հետս ե՛կ:

(Աղմուկի ծիծաղներ և ծափահարութիւններ):

Միշլանկի. — Զգտնեալ այդպէս մարդը: Սարրա. — Ես կորցնեմ, դու գտնես: Միշլանկի. — Ո՛չ գտնեմ:

Վարդուհի. — Տեսնեա ինչի՞ց է որ տղա մարդիկներէց մի քանին այնպէս վախկոտ և անձամեռ են լինում:

Աննա. — Այն տղամարդիկները որ վախկոտ և անձամեռ են լինում, նորանք աշխայ պահած են (մօր պահած): Օրորուցից սովորում են փախուկ ապրել, անշարժ նստել, նաղ անել, կանանց նմանել և միայն ուտել և խմել:

Միշլանկի. — Վաճառականութիւնն էլ

ձեռամբ փոխաւ: Հաճի Տայիպ Մուսային սիրելի աշխարհ կը կոչէ, նա ալ սիրելի խօճաս կըսէ: Հաճի Տայիպին. չառ անգամ Հաճի Տայիպ լրբութեան պաշտօն վարելով կառավարութեան ժող, եթէ Բիւրդերու մասին գաղտնապէս ձերբակալուլուր մը լսէ, շուտ մը նոցա կը հաղորդէ: որք մինչեւ ստիկանաց գալն կը փախչին արդէն և անմատչելի տեղեր կապաստանին: 1878ի Թուրքո-Ռուս կռուի ժամանակն էր որ Հաճի Տայիպ յղացաւ զհայեր սրէ անցունելու միտքն և իր այս միտքն անպատճառ պիտի գործադրէր, եթէ Գեր. Ալէքսանդրի Գրիգորիս եպիսկոպոսի և մի քանի բարձր պաշտօնատարաց ջանքերը չլինէին...: Երանի՛ թէ ինչ գաղափարով որ այժմ տողորուած ենք, այն օրեր ունենայինք: այն ատեն թերեւս մեք ալ Պուլլարաց պէս կարենայինք մեր իրաւունքներն պաշտպանելով աղատ ապրիլ այժմ: Բայց եթէ Հայու արիւն կորուսած չենք, պատրաստուինք Մեծ յեղափոխութեան մը որ հաւանօքէն մօտաւոր է, զի ա՛լ ճար չի կայ, պիտի պայթի, թէեւ գործիչներն տակաւին խակ են: Այո՛, պատրաստուելու եմք ազատիլ թուրք կառավարութեան լծէն որով կուտակաւնեւ եթէ Հաճի Տայիպին կամ նորա նման անձերուն կամայ հլու չը լինին, նորա ազդեցութեամբ պաշտօնանկ կը լինին ինչպէս եղաւ Եւրքի փաշան: աշխատիմք ազատիլ այնպիսի կառավարութեան մը լծէն որոյ թագաւորն թէեւ մէկ հոգի և այն ալ Սուլթանն է, բայց տաս տեսակ հարկապահանջներ կան խեղճ հպա-

չառ խեղճացնում է տղամարդիկներին: Մի մարդ որ սկսում է վաճառականութիւն անել, գրեթէ բոլորովին կորցնում է տղամարդութեան սկզբունքները և յատկութիւնները:

Սարրա. — Ինչո՞ւ ուսումնարաններ չէք ասում որ բոլորովին փչացնում են երիտասարդաց առողջութիւնը: Մի երիտասարդ երբ մի քանի տարիներ մնում է ուսումնարանում, մէկ էլ տեսնում ես որ խեղճ երիտասարդի մասնները և վիզը բարակեցան, գոյնը դեղնեց, միւր թափեց, աչքերը փոք ընկան, մաղերը ձերմակեց, աշխուժից ընկաւ և ոչինչ դառաւ: Թո՛ւ, թո՛ւ: մարդ էլ իրեն կեանքի թշնամին կը լինի՛: Էլ ցաւ ու չոռ չմնաց որ այդ խեղճ երիտասարդները չը տեսնեն. մեռնողը երիտասարդ, մեռնողը երիտասարդ:

Միշլանկի. — Աղի՛, ասար ուզում են որ ուսումնարաններով Բիւրդերին յաղթեն և Հայոց թագաւորութիւն հաստատեն:

Աննա. — Հողե՛մ էն Բիւրդի գլուխը որ պէտք է ա, բից վախենայ և յաղթուի: Մի ժամանակ վանքեր և մենաստաններ շինեցին, բերդերը քանդելով վանք շինեցին, թագաւորներին ձեռնադրելով կը բռնաւոր շինեցին, նախարարներին՝ վարդապետ, զօրավետներին՝ քահանայ և զինուորներին էլ տիրացու և սարկաւադ շինեցին: հիմա էլ ուսումնարան և համալսարան շինում են: Ա՛յն, խեղճ մեր աղբը: Դուք ձեր Աստուած, դա էլ բա՛ն է որ անում են:

Վարդուհի. — Բայց ուսումնարաններն էլ պէտք են:

Աննա. — Ձեմ ասում Թէ պէտք չեն,

տակ հայ ժողովրդի արիւնը ծծող, որք են Թուրքեր, Քուրդեր, Կեղապետներ, վաշխառուք, սալաֆիք, միլիտաներ, կառավարութեան բազմաթիւ տուրքեր, ևն: Խեղճ Հայե՛ր, աշխատեցէ՛ք, ստակ վասակեցէ՛ք, բայց անկարելի է ձեզ հարբատանալ, զի այսպիսի պահանջատարաց սրտերը գոհ պիտի մնան ձեր վատտակի արդիւնքներէն, անձիւրն իրեն քաշելով: Իսկ դուք նօթի և ծարու և մերկ պիտի մնաք դարձեալ: Հաճի Տայիպ լեռնցի աշխարհներուն գողցնաթաղոյ պաշտպանը, իրեն աջ բաղուկն ունի Մշոյ երկրորդ պատուհասն Տայիպ էֆէնտին, որոյ վրայ նախկին յօդուածներովս մասամբ խօսած եմ, բայց աւելորդ չեմ համարիր այդ խորամանկ գաղանի ըրած չարագործութեանց վրայ տկնարկ մ'եւս ձգել:

Խալրտ աղան՝ այժմեան Տայիպ էֆէնտինի հայրը՝ երկար տունն Մշոյ Խտարէի ժողովքին անդամ լինելով բաւական ազդեցութիւն և հարստութիւն ձեռք բերել էր զհայեր կեղեքելով: Բայց իր երկու որդւոց կըրթութեան բնաւ հոգ չտանելով, նոքա սրիկայութեան մէջ յառաջ գնացած էին և երբ ինք մեռաւ, իր մեծ որդին Տայիպ էֆէնտին աշխատեցաւ իւր տեղ բռնել: Թէեւ դուրկ ամեն ձիրքերէ, բայց չնորհիւ Հաճի Տայիպին և մանաւանդ Մշոյ թուրք գաղակներէն Խալի կոչուած ցեղին անգամոց՝ որոց հետ խնամութիւն հաստատեց, իր կորսնցուցած զօրութիւնն վերատապաւ և հարուստ լինելով շատ շուտ յաջողեցաւ Խտարէի ժողովոյն

բայց... էլ ի՞նչ ասեմ:

Մայրաղի. — Բայց մեր գիւղի վարժապետը նորանց պէս չէ:

— Ը՛հ, ինչո՞ւ նորանց պէս չէ, ուղորդ ա: մեր երիտասարդներին ասում է Թէ այսպէս ու այնպէս արէ՛ք, բայց ինքը մի հաւի վիզը կտրելու քաջութիւն չունի: Երբ մեր տունը գալու լինի, կը տեսնես կը գայ դռնում կը կանգնի և կասի. Օրիորդ, շուք տանը չի խօս: Թող կորչի՛: Նա էլ նորանցից է:

— Մեր Տէրտէրի համար ի՞նչ ես ասում: Նա էլ խօս նորանցից չէ:

— Ձէ՛. Տէրտէրի համար խօսք չունեմ: Նա ջուր էլ ունի, հուր էլ ունի և արժանի է քահանայութեան սուրբ պաշտօնին: Այս Զարգարդար կիրակին երբ գնացի ճաշակուելու, Տէրտէրի մէջքի սուրը փրկնի տակից երեւում էր:

— Եղիսարէ՛ Գիւղի Տէրտէրի համար ի՞նչ ես ասում:

— Թող կորչի՛: նորան թողնես լաւ Փալ բացի, կնիկներին հաւաքի գլխին՝ դիր անի, երազ մեկին, հաղայ՛, տընքայ՛, հաղայ՛, տընքայ՛:

— Պէ՛աս էդպէս մարդերին ինչո՞ւ են քահանայ ձեռնադրում:

— Հէնց էդ տեղ է Հայի տունը քանդվում:

Պատաս. Սանդուխտ. — Աղի՛կներ, աղջիկներ, ո՞ւր էք, ո՞րտեղ էք, շուտ եկէ՛ք, հիմա տուարը հանգից կը գայ: Վարդուհի. — Ետապէ՛ք շուտ հասնելու, շատ ուշ մնացինք:

Երբ նորանք գնացին, ես էլ քիթը կտրած մարդիկ պէս գլխակոր վերադարձայ դէպի մեր տուն:

Ասպանան ԱՆՆԻՊԱՆ

Ե՛ր, աղ-
ջուտ ե-
ղայ •
սանկը ,
բիթը
բաղար-
ՊԱԼ

Ռուսէն կառավարութիւնը սկզբ-
բունքով ընդունեւր է մի ծրագիր Դա-
նուբի վրայ բումանական նաւային ըն-
կերութիւն մը կազմելու համար ։ Խոյն-

գիրը մնացեր է գիտնալու թէ պէտք է մի նաւատորմ չինել թէ ոչ մասնաւոր ընկերութեան մը յանձնել այդ գործը: Աւելի տրամադրութիւն կայ բանակցութեան մտնել գրամատեններէ հետ և ասոնք ալ պատրաստ են հիմնել գետային և ծովային նաւարկութեան ընկերութիւն մը, Բուսա նիսի արմատիքն Մարտէյէ և Անգլէս փոխադրելու համար, պայմանով որ պետական նպատակ մը լինի իրենց:

Ահա ասոնք են այն կանոնաւոր ընկերութիւններ որոնք Դանուբի սահմաններէն հալելէն ետք կը բանեցունեն իրենց նաւեր Ստորին Դանուբի վրայ: Այս նաւահանգիստները կը յաճախեն նաեւ բազմաթիւ անգլիական նաւեր որոնք ամբողջ նաւային շարժման մէջ 80% կը կազմեն, և ասոնք կը վերաբերին մանաւանդ ճոնսթոն ընկերութեան: Ասոնցմէ զատ կան նաեւ թիւրք, յոյն, աւստրիական և իտալական առագաստանաւեր: Երբեմն ալ սպանիական, արմանական, շուեռական և նորվեգիական նաւեր ալ այս կողմեր կերեւին:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով:

Արժէքը կանխիկ վճարուած՝ գիրքը զրկուիր:

ՀԲԱՏԱՐԱՆԻՔԻՆԵՐ Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա. ՀԱՅ ԴԻԻՅԱԶՆՈՒԾԻ ՄԸ (սպառած):
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒԼԱՅԻ (սպառած):

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ (Հայաստանի ազատութեան ցանկացող մի Հայի մաղթանքներն և մտածումներն են Սաղմոսի ոտով գրուած): 40 սթմ:

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍԱՄԲԱՊԵՏԱՅ (Պաշտօնը աղբին իւր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է): 1 ֆր. 50 սթմ:

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ. — (Հայաստանցիների թշուառութեան գլխաւոր պատճառներէն մին եղող պանդխտութիւնը մեր ազգային նորընտիր վիպասանի գրչին նիւթ եղած է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ անուն վէպին մէջ: Իրական կեանքէ առնուած այդ վէպը որ մաս առ մաս կը հրատարակուէր Արմենիայի մէջ, առանձին տետրակով ևս հրատարակուած է այժմ և կը ծախուի Մեծ Հեղինակին Պարոն Մկրտիչ Թիւթիւնի հիմնադրամի մօտ, ինչպէս նաեւ Արմենիայի խմբագրատունը):

1 ֆր. 20 սանթիմ

Զ. ԴԱՄԱՆԻ ԲԱՐԻՊՈՒՄ. — Ժողովրդագրական ԸՆԹԵՐՅԱՐԱՆ յետապնդեցն աւարտելուն: (Մեծանուն Հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ոտանաւորներէն 3ը՝ որոնք իւր «Բա-

նաստեղծութիւններ»-ի հաւաքածոյին մէջ չեն գտնուիր, առանձին տետրակով հրատարակուած են): Այս տետրակէ որի շահը բարեգործական մի նպատակի յատկացած է, 50 հատը մէկ անգամէն գնողին կը տրուի 50 հատը 2 ֆրանք 50 սանթիմի, որ ըսել է հատը 5 սանթիմ կամ 10 փարա թրքական:

Հատով կը ծախուի 0.10 սթմ:

Հայոց Հայրենասիրական Միութեան
Ա. Հրատարակութիւն

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապետարանի մէջ համառօտ կերպով բացատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ ինչ իոճեր պէտք է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կատարելու:

Գինն է 20 սանթիմ և կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը: Մէկ անգամէն 20 օրինակ գնողը կը վճարէ 3 ֆրանք և 50 սանթիմ միայն, փոխանակ 4 ֆրանքի: Փոստի ծախքը կը վճարուի «Հայրենասիրական Միութեան» կողմէն:

ՀԲԱՏԱՐԱՆԻՔԻՆԵՐ Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ե
ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆԷԸ

ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պատկեր մօտիկ ապագայից)

ՊԵՏԱՐԱՆ Մ. Պ.

(Այս տետրակի մէջ ցոյց կը տրուի թէ բռնաւորները և ազգամասնիչ Հայերի դատաստանը ինչպէս պէտք է տեսնուի այնպիսի երկրների մէջ ուր օրինաւոր և արդարադատ կառավարութիւն չկայ):

Մէկ օրինակ գինն է 20 սանթիմ, 20 օրինակը 3 ֆրանք և 50 սանթիմ: Փոստի ծախքը կը վճարուի Արմենիայի խմբագրատունէն:

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՌՆՈՒԱՄ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ՊԵՏԱՐԱՆ Մ. Պ.

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հոյր իւր աղախանուած վարքուբարքով որչա՞փ Հարեքների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ:

Կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը, գին 1 ֆրանք, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով:

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐԻՔԵՐ

Հ. Դ. Ալիշան — Պատկերազարդ Աշխարհագրութիւն Նոր Հայաստանի (Բաղմահմուտ Հ. Ալիշանի աշխատասիրութեամբ հրատարակուած այս աշ-

խարհագրութիւն որ մեծագիր և երկրչեան 105 երեսներէ բաղաւած է և զիւրահասկանալի պարզ գրաբար լեզուով գրուած, զարգարուած է 33ի չափ պատկերներով որոց մէջ կը գտնուին Վան քաղաքի, Վանի բերդի, Պայազիի, Էջմիածնի, Անիի զանազան նշանաւոր աւերակների ևն. պատկերներն, Դրբին վերջը կը գրուի բուն Հայաստանի, այսինքն Մեծ Հայքի, բոլոր քաղաքների, բերդերի, գիւղերի, լեռների, գետերի մի ընդարձակ ցանկը ուր իւրաքանչիւրին առջեւ նշանակուած է թէ գրբին քանիերորդ տանը մէջ գրուած է աւերվրայ): Դին 5 ֆր. և 50 սանթիմ:

Հ. Յարութիւն Վ. Արքեպեան. — Ընդարձակ բառարան անգլիերէնէ հայերէն. Բ. ապագրութիւն: (Այս ընդարձակ բառարանի մէջ որ 816 երկրչեան երեսներէ կը բաղկանայ և նշանաւոր անգլիացի գրողների աշակցութեամբ յօրինուած է, իւրաքանչիւր անգլիերէն բառին առջեւ հայերէն նշանակութեան զատ գրուած է նաեւ հայերէն տառերով հնչուած):

Գին 22 ֆր. և 50 սանթիմ:

Հ. Մատարիս Վ. Պետրոսեան. — Նոր Բառգիրք հայ-անգլիերէն (1875-79ին Հ. Մ. Պետրոսեանի աշխատասիրութեամբ յօրինուած այս նոր բառգիրքը կը բաղկանայ 786 երկրչեան երեսներէ: Սկզբը գրուած է հայերէն քերականութեան տարբերքը): 22 ֆր. և 50 սանթիմ:

Կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը: Մարտէյէն դուրս ալ կը զրկուի վերոյգրեալ գներով, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով: Իւրաքանչիւր հատորի գինը կընէ անգլիական դրամով 18 չիլին և ամերիկեան դրամով 4 1/2 տոլար:

—Հայաստանի աշխարհացոյց քարտէզը ըստ նախնի աշխարհագրաց, փորագրուած վենետիկ, 92 հարկուրդդամէթր լայն և 70 հարկուրդդամէթր երկայն հաստ թղթի վրայ 4 ֆր:

Սիսուանի (Հին և Նոր Կիլիկիա) աշխարհացոյց քարտէզը, փորագրուած վենետիկ 1883ին, 77 հարկուրդդամէթր լայն և 51 հարկուրդդամէթր երկայն թղթի վրայ: 2 ֆր:

Ս. Հախումեան. ՄԱՆԻԿ (Մի ժամանակակից վէպ է որ կը պատկերացունէ ազգեցիկ և ազգասէր ազաներէ ոմանց իրենց կոկորդն անցունելը ուսումնարանների և եկեղեցիների փողերն և բարեբարութեան դիմակի տակ զոռելի շարագործութիւններ անելը): Դինն է 1 ֆրանք և 40 սանթիմ:

Բ. Յ. Վարդուկեանց. ԴԱՅԼԱՅԻԲ Դրուագ Ս. (Հեղինակին յատուկ ոճն եղող ճարտար բանահիւսութեամբ և գրաբար լեզուով գրուած ոտանաւորներ են (Աստուծոյ արարչագործութեան հրաշալիքներն պատմող): Դինն է 75 սանթիմ:

—Դամաս. Քարիպա. — ԲԱՆԱՍՏԱՆԻ ԹԻՒՆՆԵՐ. (Ազգային առաջնակարգ բանաստեղծ Ռ. Պատկանեանցի ազատաշունչ և հրահանգիչ բանաստեղծութիւններն կը պարունակէ: յիշորն գրուած է հեղինակին պատկերը):

—Բաճաթի. — ՍՍՄՈՒԷԼ (Բաճաթի հրատարակած ազգային վէպերի վերջինն է այդ որի նիւթը առնուած է

Դ. դարի Հայերի կեանքէն և որ, բացի իւր ներշնչած ազատասիրական ըզգացումներէ, հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կուտայ այն ժամանակի Հայերի բարքերին, սովորութիւններին և այլնի վրայ): 10 ֆր.

—ԾԵՐԵՆԳ. — ԵՐԿՈՒՆԻՔ Թ. ԴԱՐՈՒ (Ազգային անուանի վիպասան Ծերենցի գրած այս գիրքը ցոյց կուտայ թէ մահմետականներն թ. դարին մէջ Հայաստան արշաւելով ինչ բարբարոսութիւններ կը գործէին այնտեղ, ինչպէս և կը գործեն այժմ նոյն իսկ Թ. դարին մէջ: ԵՐԿՈՒՆԻՔԻ ԻՐԵՆԵ ՕՐԻՆԱԿ ցոյց կուտայ ազգային գործիչներին Սասունցի Յովնան անուն մէկը որ ի զուր բարձր տեղերէ ազգային փրկութեան ահնկայելէ յետոյ, վերջապէս ժողովրդին մէջ կը փնտռէ ազատութեան ոյժը և անով կը յաջողի մի քանի յաղթութիւններ տանել թշնամիներին դէմ): 3 ֆր. և 50 սանթիմ:

UN MONSIEUR de 30 ans, très instruit, bien au courant du commerce, caisse, comptabilité, correspondances française, allemande, italienne, demande emploi, pour quelques heures par jour. S'adresser au journal *l'Arménia*, rue Vacon, 50.

ՏԵՐԱՐ ՄՕՐՍ ԵՒ ԸՆԿ.

ՍԵՂԱՆԱՌՈՐԲ

426 ՄԻՅ, Փլզհնք փողոցի անկիւնը

ՈՒՍԸՐ (Worcester Mass.

U. S. America)

Սոյն դրամատան գլխով Հայեր՝ Կ. Պօլսոյ և Բարբերդի մէջ անգլիական և գաղղիական օսկիով վճարելի փոխանակագիր կրնան ստանալ յոյժ չափաւոր պայմաններով:

Փորձեցէք և գոհ պիտի ըլլաք:

ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

1878ին ՊԵՐԼԻՆ գնացած Հայ պատուիրակութեան պատկերը՝ գեղեցիկ թղթի վրայ առնուած և պատուիրակների անուններն հայերէն և ֆրանսերէն տառերով միանգամայն տրւապարտուած, կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը: Գինն է 1 ֆրանք, փոստի ծախքն խմբագրատունէն վճարուելով:

Ինչպէս ամեն քաղաքներ, Արմենիա ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարակելու համար. անոնք որ պէտք կունենան Արմենիայի միջոցով մէկին դիմում առնել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ ենք ընդունել իրենց ծանուցումներ լրագրական սովորութեան Ծանուցումներէ գրներն նշանակուած են Արմենիայի ճակատը, ասոնք վրայ հաշուելով. 1 երկարագիր (գլխագիր) համար 2 սանթիմ և 1 բոլորգրի համար 1 սանթիմ: 3 անգամ գրուելիք ծանուցումի գինն վրայ 9/ին 10 զեղչ կը լինի. 10 և աւելի անգամներ գրուելիք ծանուցումի գինն վրայ 0/ին 30 զեղչ: Սակարկութիւն չընդունուիր:

ՏՆՕՐԷՆ. — ԽՄԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant: FÉLIX ENFANTIN.

ՄԱՐՍԵԻԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER
rue Vacon 50.